

บทที่ 6

แนวทางในการวิจารณ์วรรณคดี (ประเภทเรื่องเล่า)

ผู้รู้ทางการวิจารณ์หลายท่านได้กล่าวไว้ว่า การวิจารณ์วรรณคดีนั้นไม่ควรมีกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนด หรือระเบียบในการวิจารณ์ตายตัว การวิจารณ์จึงควรแตกต่างกันไปตามลักษณะของวรรณคดีตามความคิดของผู้วิจารณ์ และอาจแตกต่างกันตามเหตุผลอื่น ๆ ประกอบอีก แต่อย่างไรก็ตาม การวิจารณ์วรรณคดีก็มิใช่ที่จะขาดระบบ หลักเกณฑ์ หรือแนวทางในการวิจารณ์เสียทีเดียว ความมีเหตุผล ความมีมาตรฐาน และเกณฑ์ต่างๆ ตามหลักวิชาการในการวิจารณ์มีความสำคัญอยู่เสมอในการวิจารณ์ที่ดี

วรรณคดีที่นำมาวิจารณ์นั้น มีความสำคัญต่อการวิจารณ์เป็นอย่างยิ่ง นักวิจารณ์ที่ประสบผลสำเร็จย่อมต้องเข้าใจวรรณคดีฉบับที่ตนวิจารณ์นั้นเป็นอย่างดี สามารถตีความอธิบายลักษณะ จับความสำคัญอันเป็นจุดเด่นของวรรณคดีฉบับนั้นได้ดี แล้วจึงวิจารณ์ไปตามลักษณะของวรรณคดีฉบับนั้น ๆ ตามความรู้และความคิดของตน นักวิจารณ์ไม่จำเป็นต้องนำความรู้ทุกข้อที่ศึกษามากกล่าวถึงทุกอย่างทุกประการในการวิจารณ์วรรณคดีเรื่องหนึ่งๆ แต่จะนำความรู้เฉพาะตอนที่เหมาะสมและสอดคล้องโดยเฉพาะกับลักษณะเด่นของวรรณคดีเล่มนั้นมาใช้ตีความ อธิบายลักษณะและประเมินคุณค่าวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ เป็นต้นว่าวรรณคดีเรื่องหนึ่งมีแนวโน้มและลักษณะเด่นไปในด้านใดด้านหนึ่ง เช่นด้านจิตวิทยาหรือด้านสังคม ผู้วิจารณ์ก็ย่อมจะต้องนำเอาจุดสำคัญอันเป็นความมุ่งหมายของผู้แต่งในด้านนั้น ๆ ขึ้นมาพิจารณาให้สอดคล้องสมความมุ่งหมายนั้น ด้วยเหตุฉะนั้น จึงจะถือเป็นการกำหนดตายตัวมิได้ว่าบทวิจารณ์ควรเป็นไปในแนวใด และย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของวรรณคดีที่จะวิจารณ์นั้น เป็นประการสำคัญ

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อจะหยิบยกเอาวรรณคดีเรื่องหนึ่งเรื่องใดขึ้นมาพิจารณาเชิงวิจารณ์แล้วก็ย่อมมีหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ที่จะวิจารณ์วรรณคดีทุกฉบับตามลักษณะประจำของวรรณคดี เกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะได้กล่าวต่อไปนี้เป็นแนวทางช่วยแนะแนวผู้ฝึกฝนการวิจารณ์ได้ ดังมีหัวข้อต่อไปนี้

1. ผู้วิจารณ์ควรอ่านเนื้อเรื่องย่อ เพื่อผู้อ่านบทวิจารณ์จะได้เข้าใจเรื่อง และติดตามการวิจารณ์ได้สะดวก ถูกต้อง

2. การจับความมุ่งหมายของผู้แต่ง (เจตนาของผู้อ่าน) ผู้แต่งทุกคนย่อมเจตนาที่จะแสดงถึงอะไรสักอย่างหนึ่งอยู่เสมอในการแต่งวรรณคดี ไม่ว่าจะแต่งไปตามที่เป็นจริง หรือตามจินตนาการ ในเรื่องเกี่ยวกับความมุ่งหมายนี้มักจะปรากฏในรูปของ *สารัตถะ* ของเรื่อง ผู้แต่งมองโลก มองมนุษย์ในแง่ใด อย่างไร ก็จะมุ่งหมายแสดงให้เห็นในวรรณคดีเรื่องนั้น โดยรูปของ *สารัตถะ* ของเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาให้เห็น *สารัตถะ* ของเรื่องให้ได้

ข้อนี้ยกเว้นในกรณีที่เรื่องนั้นไม่มี *สารัตถะ* เพราะที่ผู้แต่งอาจต้องการเพียงแต่เขียนเรื่องฆ่าชู้หรือเขียนเรื่องลึกลับประหลาดพิสดาร หรือเน้นการบันทึกข้อเท็จจริงบางประการ โดยไม่สนใจที่จะแสดงธรรมด้าธรรมชาติด้านใด ๆ ของมนุษย์เลย

3. *ปรัชญา* และ *แนวนิยม* ในการแต่ง นอกจากแสดงความมุ่งหมายออกมาในรูป *สารัตถะ* แล้ว ผู้แต่งยังแสดง *แนวนิยม* และ *ปรัชญา* ในการแต่งเรื่องนั้น ๆ ให้ปรากฏอีกด้วยว่าผู้แต่งมีความเชื่อมั่นในความคิดใน *ปรัชญา*ใด *นิยม*ใน *ทฤษฎีศิลปะ* ใด และได้แสดงออกมาในวรรณคดีเรื่องนั้นตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสม

4. *รูปแบบ* หรือ *ประเภท* ของวรรณคดีเรื่องนั้น ผู้แต่งย่อมหาวิธีการที่จะแสดงออกในรูปแบบของวรรณคดีรูปใดรูปหนึ่งเสมอ อาจเขียนเป็นรูปบทละครเสียดสีสังคม นิทานอิงประวัติศาสตร์ หรือนวนิยายการเมือง เป็นรูปแบบที่ผู้แต่งเลือกแล้วว่าเหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่ตนตั้งใจเขียนขึ้น

5. เนื้อเรื่อง ตามได้ศึกษากันมาแต่ต้นแล้วว่าอาจประกอบด้วย

5.1 *โครงเรื่อง* อันจะต้องมีเหตุการณ์สำคัญและปัญหาขัดแย้ง (conflict) ในด้านใดด้านหนึ่ง หรือทุกด้าน เช่นด้านเหตุการณ์ ด้านจิตใจ และการคลี่คลายดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ

5.2 *สารัตถะ* หรือแก่นเรื่อง

5.3 *โครงเรื่องรอง* (โดยเฉพาะในวรรณคดีขนาดยาว)

5.4 *เรื่องเหนือวิสัย*

5.5 *เหตุประจวบ*

วรรณคดีทุกเรื่องไม่จำเป็นต้องมีครบทุกประการที่กล่าวนี้ แต่ที่จำเป็นจะต้องมีแน่นอนนั้น คือข้อ 5.1 การวิจารณ์จึงเป็นไปตามหัวข้อที่มีอยู่ในวรรณกรรมเรื่องนั้น ถ้าไม่มีเรื่องใดก็ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงเรื่องนั้น

6. ตัวละคร และบทสนทนาของตัวละคร

7. สถานที่และเวลาที่สมมุติว่าเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น

ส่วนสำคัญต่าง ๆ ที่จะหยิบยกขึ้นมาวิจารณ์นอกจาก 7 ประการที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีองค์ประกอบสำคัญของวรรณคดี (ประเภทเรื่องเล่า) ที่จะต้องกล่าวถึงในการวิจารณ์อีกด้วยคือศิลปะของการเรียบเรียง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่นักวิจารณ์จะต้องพึงเล็งพิจารณาให้เห็นประจักษ์ถึงฝีมือของผู้แต่งในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. กลวิธีการแต่ง ผู้แต่งใช้กลวิธีใดบ้าง และได้ผลเพียงใด ซึ่งเรื่องเหล่านี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการเสนอเรื่อง หมายรวมไปจนถึงการใช้สัญลักษณ์และบุคลาธิษฐาน ตลอดจนกลวิธีต่าง ๆ ซึ่งได้กล่าวแล้วโดยละเอียดในบทที่ 5

2. ท่วงทำนองในการแสดงออกหรือสไตล์ของผู้แต่ง ซึ่งย่อมหมายรวมไปถึงการใช้ภาษา การสร้างภาพในจิต และภาพพจน์หรือกวีโวหารต่าง ๆ อันเป็นสุนทรียะแห่งภาษา

3. หางเสียงของผู้แต่ง ในวรรณคดีประเภทเกี่ยวกับสังคม การเมืองและการปกครอง มักปรากฏหางเสียงของผู้แต่งแสดงความโน้มเอียงไปทางหนึ่งทางใด เป็นข้อที่ผู้วิจารณ์จะต้องพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้สามารถถึงขั้นที่เรียกว่า “เข้าถึง” วรรณคดีเรื่องนั้นอย่างแท้จริง และในกรณีเช่นนี้ข้อมูลประกอบเกี่ยวกับผู้แต่ง ก็สมควรจะได้กล่าวถึงในการวิจารณ์ด้วย เพื่อให้บทวิจารณ์นั้นชัดเจนยิ่งขึ้น

4. บรรยากาศและอารมณ์ร่วม (Atmosphere + Kindred feeling) นับเป็นศิลปะสำคัญอีกประการหนึ่งในด้านวรรณศิลป์ ผู้แต่งที่มีความสามารถขั้นสูงจึงจะประสบความสำเร็จในด้านนี้ได้

โดยสรุป ในการวิจารณ์วรรณคดีแต่ละเรื่องนั้น มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญดังได้แยกให้เห็นข้างต้นนี้ ผู้ฝึกฝนควรทำความเข้าใจด้วยตนเองว่าอย่างน้อยที่สุดควรยกเอา

เรื่องใดบ้างขึ้นมาพิจารณาในการวิจารณ์และประเมินค่าไปตามความรู้ ความคิด ดังได้ศึกษา มาแล้วในบทต่าง ๆ ของหนังสือเล่มนี้

ความรู้ ข้อมูลและเกณฑ์พิจารณาอื่น ๆ ที่มีปรากฏในบทที่ 1—4 นั้นเป็นอุปกรณ์ ช่วยวิจารณ์งานของผู้วิจารณ์ให้เพิ่มพูนความสามารถในการวิจารณ์ยิ่งขึ้นโดยเฉพาะ เมื่อมี ประสบการณ์และความชำนาญมากขึ้นผู้วิจารณ์ย่อมมีแนวทางตามความเชี่ยวชาญของตนที่ขึ้น **สรุป**

ในการวิจารณ์วรรณคดีเรื่องหนึ่ง ๆ อย่างน้อยที่สุดผู้วิจารณ์ จะต้องวิจารณ์ตาม หัวข้อต่อไปนี้(ข้อ 5 นั้น ถือเป็นกรณีเพิ่มเติม)

1. ความมุ่งหมาย (สารัตถะ ปรัชญาและแนวโน้มในการแต่ง)
2. รูปแบบ (ชนิดหรือประเภทของวรรณคดี)
3. เนื้อเรื่อง (โครงเรื่อง สารัตถะของเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก หรือ เวลาและสถานที่)
4. ศิลปะการแต่ง หรือวรรณศิลป์ (กลวิธี ท่วงทำนองแต่ง องค์ประกอบ ฯลฯ)
5. เรื่องอื่น ๆ ตามความจำเป็นและความรอบรู้ของผู้วิจารณ์ เช่น ทางเสียง การ สร้างบรรยากาศ และข้อมูลประกอบการวิจารณ์

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ฝึกฝนวิจารณ์วรรณคดี

ตามธรรมดาแล้ว ขทวิจารณ์ต่าง ๆ เขียนเป็นรูปความเรียง มีคำนำ การ ลำดับเนื้อเรื่อง การแบ่งเป็นย่อหน้าต่าง ๆ ตามวิธีการของการเขียนย่อหน้า (ย่อหน้าหนึ่ง ความคิดหนึ่ง) ตลอดจนการสรุปในขั้นสุดท้ายของเรื่อง ในบางกรณีความเรียงเรื่องนั้น ๆ อาจมีหัวข้อสำคัญซึ่งจำเป็นจะต้องวางรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่งให้เห็นเด่นชัดว่าเป็นหัวข้อ สำคัญ ก็ย่อมทำได้ ผู้อ่านก็จะอ่านบทวิจารณ์นั้นไปอย่างราบรื่น เข้าใจเนื้อความไปตาม ลำดับความคิดของผู้วิจารณ์

ผู้ศึกษาที่ฝึกฝนการวิจารณ์ ได้รับคำแนะนำให้ลำดับความคิดและเนื้อเรื่องในการ วิจารณ์เป็นขั้น ๆ หรือเป็นข้อ ๆ ไปตามวิธีการของการเรียงความ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจารณ์วรรณคดีประเภทเรื่องเล่า

ก. การวิจารณ์เต็มรูป คือการวิจารณ์วรรณคดีทั้งเรื่องและมีกระบวนการ ของการวิจารณ์เต็มที่ คือ

1. เล่าเรื่องย่อให้เป็นที่เข้าใจ
2. บอกประเภทวรรณคดี เจตนาารมณ์ของเรื่องปรัชญาและแก่นนิยม
3. วิเคราะห์เนื้อเรื่องวรรณคดีเรื่องนั้น เช่น โครงเรื่อง สารัตถะของเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา จาก กลวิธีแต่ง ท่วงทำนองแต่งทางเสียง บรรยากาศ
4. กล่าวถึงข้อมูลแวดล้อมต่าง ๆ ภายนอกเนื้อเรื่องของวรรณคดีเรื่องนั้น เช่น เรื่องเกี่ยวกับผู้แต่ง ประวัติการแต่ง
5. ประเมินคุณค่า แสดงข้อคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจารณ์ทำนองสรุปตามเกณฑ์การประเมิน

ข. การวิจารณ์เฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของวรรณคดี อาจเรียกได้ว่าเป็น *การวิจารณ์ไม่เต็มรูป* ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิจารณ์อาจกล่าวถึงเรื่องอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ตอนที่ต้องการวิจารณ์แต่เพียงสั้น ๆ พอเป็นที่เข้าใจต่อเนื่อง แล้วจึงวิจารณ์เฉพาะตอนที่ต้องการอย่างละเอียด เช่น “การวิจารณ์โครงเรื่องลิลิตพระลอ” “การวิจารณ์บทพรรณนาในอิสรราชคำฉันท์” “การวิจารณ์กลวิธีในการสร้างตัวละครเรื่องจดหมายจากเมืองไทย” เป็นต้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้วิจารณ์ก็อาจวางรูปแบบดังนี้

1. เล่าเรื่องโดยย่อที่สุด
2. บอกประเภทอย่างสั้น ๆ
3. วิเคราะห์ส่วนที่ต้องการวิจารณ์นั้น เช่นเดียวกับการวิเคราะห์ลักษณะต่างๆในเนื้อเรื่อง หรืออาจกล่าวถึงข้อมูลประกอบอื่นๆตามความจำเป็น
4. ประเมินคุณค่า ทำนองสรุปความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจารณ์ตามเกณฑ์การประเมิน

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจารณ์วรรณคดีประเภทร้อยกรอง

บทร้อยกรองอาจเป็นประเภทเรื่องเล่า หรือบทร้อยกรองที่แสดงความคิด หรือบทบรรยาย บทพรรณนา ในการวิจารณ์อาจดำเนินการตามขั้นตอนในการพิจารณาดังนี้

1. เนื้อเรื่องสำคัญ ถ้าเป็นเรื่องเล่า ก็ดำเนินการวิจารณ์เหมือนประเภทเรื่องเล่าธรรมดา ดังได้กล่าวแล้วในข้อ 1
2. รูปแบบการประพันธ์ (ลักษณะการแต่ง) หรือ ฉันทลักษณ์
3. แรงงามของร้อยกรอง หรือศิลปะการแต่ง อันได้แก่

- 3.1 เสียงและลีลาจังหวะ
- 3.2 กวีโวหารด้านภาพพจน์ และจินตภาพ
4. การประเมินคุณค่า
3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจารณ์วรรณคดีประเภทสารคดี

หัวข้อสำคัญที่สมควรพิจารณาในการวิจารณ์วรรณคดีประเภทสารคดี มีดังนี้

  1. คำนำ หรือบทนำซึ่งโดยทั่วไปจะแสดงความมุ่งหมายของผู้แต่งเอาไว้ให้เป็น
 ที่เข้าใจว่าผู้แต่งมีวัตถุประสงค์อย่างไรบ้าง
  2. เนื้อเรื่องสำคัญมีอะไรบ้าง
  3. หลักฐาน ข้อเท็จจริง การอ้างอิง ตลอดจนข้อมูลประกอบต่าง ๆ ถูกต้อง
 และน่าเชื่อถือเพียงไร
  4. วิธีการเสนอเรื่อง อันประกอบด้วย
    - 4.1 การใช้ถ้อยคำยาก—ง่าย เป็นวิชาการเกินไป หรือน้อยเกินไป
    - 4.2 ความแจ่มแจ้งชัดเจน และกระชับรัดกุม
    - 4.3 การลำดับเรื่องให้เข้าใจง่าย
    - 4.4 องค์ประกอบบางประการที่ช่วยให้เรื่องน่าอ่าน น่าสนใจ เช่น เกร็ด
  5. อาจมีข้อมูลที่สมควรนำมาพิจารณาด้วย เช่น ทางเสียงของผู้แต่ง เช่น ผู้
 แต่งมีความเที่ยงธรรม หรือมีอคติในเรื่องใด
  6. การประเมินคุณค่า ตามเกณฑ์แห่งการประเมิน

ข้อเสนอแนะนี้ เป็นแต่การแนะนำ สำหรับผู้ต้องการฝึกฝนเท่านั้น ผู้ที่ชำนาญ
 แล้วย่อมมีแบบและวิธีการเป็นของตนเอง

อนึ่งการเสนอแนะโดยลำดับหมายเลขเช่นนี้ ก็เพราะว่าผู้เสนอแนะมีเจตนาจะให้
 เห็นได้สะดวกจึงแยกขั้นตอนให้เห็นชัดเป็นข้อ ๆ โดยใส่หมายเลขให้เห็นชัดเจนขึ้น แต่การ
 ที่มีหมายเลขไว้เช่นนี้ มิได้หมายความว่าจะให้ผู้วิจารณ์ดำเนินตามทุกประการ คือจะต้อง
 ใส่หมายเลขลำดับเป็นข้อ ๆ ไปตามด้วย การใส่หมายเลขประจำเป็นหัวข้อ ๆ ไป ทำให้เสีย
 รูปการวิจารณ์ตามลักษณะของ ความเรียง จึงเป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำนอกจากในกรณีที่จำ
 เป็นจริง ๆ

สรุปว่าโดยรูปแบบของการวิจารณ์วรรณคดีที่ศึกษาในกระบวนวิชานี้เสนอแนะให้ผู้ฝึกฝนการวิจารณ์ วางรูปแบบการวิจารณ์เป็นลักษณะความเรียง และไม่สมควรใช้ตัวเลขนำหัวข้อเรื่องที่กล่าวไปตามลำดับนั้น

ข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่งซึ่งย่อมมีความสำคัญอยู่เสมอคือ ความเป็นผู้มีพหุสูตร ผู้ฝึกฝนการวิจารณ์วรรณคดี ควรอ่านบทวิจารณ์ต่าง ๆ ที่มีผู้วิจารณ์เอาไว้ในที่ต่าง ๆ และในบางโอกาสก็อาจนำแบบแผนที่ดีบางประการ มาใช้เป็นแนวทางวิจารณ์ของตนบ้าง ตัวอย่างการวิจารณ์ทั้งที่เป็นบทวิจารณ์สารคดี และบทวิจารณ์บันเทิงคดี หรืออื่นๆ อาจหาอ่านได้จากวารสารวิชาการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือของสมาคมทางวิชาการหรือในบทวิจารณ์ในหน้าวารสารและหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ก็อาจเป็นเครื่องส่งเสริมความคิด ความรู้และทักษะของผู้วิจารณ์ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

คำถามทั่วไปเพื่อช่วยการวิเคราะห์และการประเมินคุณค่า

ผู้ฝึกฝนการวิจารณ์วรรณคดีอาจใช้คำถามดังต่อไปนี้เป็นเครื่องช่วยให้ข้อคิดแก่ตนเองเพื่อให้วิจารณ์สะดวกขึ้น ดังจะได้เสนอแนะดังนี้คือ

โครงเรื่อง

1. ใครเป็นตัวเอกของเรื่องนี้ เขามีบทบาทสำคัญอย่างไรในเรื่อง
2. มีข้อปัญหาขัดแย้งอะไรในเรื่อง ปัญหาขัดแย้งนั้นเป็นด้านกายภาพ ด้านภูมิปัญญา ด้านศีลธรรม หรือด้านอารมณ์ ฯลฯ ปัญหาขัดแย้งประการนั้น ๆ แสดงข้อแตกต่างระหว่างความดีความชั่ว ตรงไปตรงมา ชัดเจนจะแจ้งหรือไม่ ผู้แต่งแสดงความขัดแย้งนั้นอย่างละเอียดละไมและซับซ้อนเพียงใด
3. โครงเรื่องมีเอกภาพหรือไม่ แต่ละบทแต่ละตอนนั้นมีส่วนเกี่ยวข้อง เชื่อมโยงหรือสืบเนื่อง เข้ากับเนื้อเรื่องส่วนรวมหรือไม่ เหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ สมเหตุสมผลเพียงใด และเหตุหนึ่งนำไปสู่อีกเหตุหนึ่ง สืบต่อกันอย่างสัมพันธ์กันหรือไม่
เรื่องนั้นจบร้าย หรือจบดี หรือยังเคลือบคลุมเลื่อนลอย ไม่ชัดเจน และการจบเช่นนั้น ๆ ได้ผลเพียงใดในความคิดความรู้สึกของผู้อ่าน
4. เรื่องนี้มีเหตุประจวบหรือไม่ ผู้แต่งสร้างโอกาสหรือสภาพการณ์อันใดอันหนึ่งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ใดในการดำเนินเรื่อง เป็นการก่อให้เกิดอะไรขึ้นมา ทำให้เนื้อเรื่องซับซ้อนยุ่งยากหรือว่าเป็นการช่วยหาทางออกแก้ปัญหาใด ๆ ในเรื่องนั้นอย่างสมเหตุสมผล
5. ความลึกลับ หรือความไม่กระจ่างที่ก่อความใคร่รู้เรื่อง (suspense) มีอยู่หรือไม่ในเรื่องที่วิจารณ์ suspense นี้ทำให้เราใคร่รู้ว่าเรื่องจะเป็นไปอย่างไรต่อไปเท่านั้น หรือว่าเข้มข้นยิ่งกว่านั้น จนทำให้เรามีความห่วงใยเป็นกังวลอย่างใจจดจ่อ เราได้ประสบเรื่องลึกลับซับซ้อนอะไรบ้างในเนื้อเรื่อง หรือเราได้แลเห็นความลึกลับ ไม่อาจตัดสินใจเด็ดขาดหรือตัดสินใจถูกหรือผิดของตัวละครในตอนใดบ้าง (ผู้แต่งทำได้ดีเพียงใด และทำให้เรารู้สึกไปข้างสนับสนุนหรือคัดค้าน)

คำถามเหล่านี้ถามแนวของ Laurence Perrine, Southern Methodist University U.S.A.
"Story and Structure" ประกอบกับเนื้อหาในหนังสือฉบับนี้อีกด้วย

6. มีเหตุการณ์ตอนใดบ้างที่สร้างความแปลกใจความตื่นตะลึงให้แก่เรา เหตุการณ์น่าตื่นตะลึงนี้ใช้เพื่อประโยชน์อะไรในการดำเนินเรื่องและได้ผลสมความมุ่งหมายของผู้แต่งหรือไม่ ชื่อน่าตื่นตะลึงหรือน่าประหลาดไม่คาดฝันนั้น เป็นจุดหักเหเนื้อเรื่องใช่หรือไม่ และให้ผลมากพอที่จะทำให้ผู้อ่านมองข้ามจุดอ่อนต่าง ๆ ของเรื่องไป หรือสร้างความประทับใจอย่างไรได้บ้าง

7. ประการสุดท้าย เรื่องนี้เป็นเรื่อง “เข้าแบบเดิม” อยู่นั่นเอง (เท่ากับเป็นเรื่องซ้ำซากไม่มีอะไรแปลกใหม่ตามที่แต่ง ๆ กันอยู่ทั่วไป) หรือมีแง่มุมเปลี่ยนแปลงไปอย่างน่าสังเกตและน่าสนใจ

ตัวละคร

1. ผู้แต่งใช้วิธีการใดในการแสดงให้เห็นลักษณะของตัวละคร (ผู้แต่งบรรยายเสียเอง หรืออาศัยกลวิธีอื่น) ตัวละครในเรื่องมีบทบาทเพียงพอสมบทสมเรื่องหรือไม่ ผู้แต่งประสงค์อะไรในการสร้างตัวละครให้แตกต่างกันอย่างตรงกันข้ามหรือเข้ากลุ่มเข้าพวกกัน

2. ตัวละครในเรื่องนั้นมีลักษณะนิสัยยั่งยืนเป็นปกติอย่างสม่ำเสมอในเรื่องหรือไม่ ตัวละครที่สร้างขึ้นมานั้นได้ช่วยในการดำเนินเรื่องให้เป็นไปอย่างเหมาะสมหรือไม่ ตัวละครมากเกินไปไม่มีบทบาท ไม่มีประโยชน์ในการดำเนินเรื่อง ไม่มีตัวละครตัวนี้เสียก็ได้ หรือมีบทบาทจำเป็นในเรื่อง ผู้แต่งสร้างตัวละครประเภทมีลักษณะนิสัยเป็นแบบประจำซ้ำซากเสียจนไม่น่าสนใจ หรือไม่

3. ตัวละครในเรื่องมีบทบาทพัฒนาไปสมเหตุสมผลตามเนื้อเรื่องหรือไม่ ตัวละครตัวสำคัญนั้นเป็นประเภทหลายลักษณะนิสัย (Round character) หรือน้อยลักษณะนิสัย (Flat character)

4. มีตัวละครตัวใดบ้างที่พัฒนาเติบโตหรือเปลี่ยนแปลงไป เปลี่ยนมาก—หรือน้อย เป็นการเปลี่ยนที่สมควรหรือไม่ เคลื่อนไหวไปตามการดำเนินเรื่องอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์และเวลาหรือไม่ (เช่นไม่เปลี่ยนกระทันหัน เหตุผลไม่สมควร)

6. ตัวละครตัวใดมีบทบาทตามที่ผู้แต่งต้องการและเป็นเสมือนผู้โฆษณาความคิดของผู้แต่งเท่านั้น

5. บทสนทนาสมบทบาทสมเหตุการณ์ในเรื่อง และสมกับลักษณะนิสัย ฐานะ และสภาพของตัวละครหรือไม่ มีบทบรรยายมาก หรือบทสนทนา มาก การใช้กลวิธีเกี่ยวกับบทสนทนาดีเพียงไร

สาระสำคัญของเรื่อง

1. เรื่องนี้มีสาระหรือไม่ ถ้ามีคืออะไร แลเห็นได้แจ้งชัดหรือไม่ผู้ช้ดนัก
2. สาระเรื่องนี้สนับสนุน หรือแย้ง (หรือเป็นไปในทางตรงกันข้าม) กับลักษณะที่เป็นจริงในชีวิต สาระเรื่องนี้ทำให้เกิดความหยั่งเห็นในใจมนุษย์แปลกใหม่ออกไป หรือว่านำความคิดเก่าเดิมมาทำให้มีความสดชื่นขึ้นหรือกว้างขวางลึกซึ้งขึ้น

ความสะเทือนอารมณ์ และความขบขัน

1. เนื้อเรื่องวรรณคดีเรื่องนี้ตั้งใจเน้นผลตอบสนองทางอารมณ์จากผู้อ่านอย่างแท้จริง หรือว่าอารมณ์สะเทือนใจนั้นเป็นแต่ผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมดาของเนื้อเรื่อง
2. ผู้แต่งสามารถสร้างอารมณ์สะเทือนใจได้มากเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านพลอยรู้สึกไปด้วยอย่างจริงใจหรือไม่ (ผู้อ่านทั้งหลายย่อมไม่ลืมว่าโลกแห่งวรรณคดีนั้นเป็นโลกพิเศษที่แม้จะรู้ว่าเป็นเรื่องแต่ง แต่ผู้อ่านก็เอาตัวเองเข้าไปเกี่ยวข้อง พลอยมีความห่วงไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ บางครั้งจึงมีผู้กล่าวว่า โลกของวรรณคดีเป็นโลกมายา ที่ผู้อ่านจะหลีกตัวออกมาไม่ได้แต่จะยอมรับทั้งสิ้นก็ไม่ได้) ผู้แต่งต้องการเร้าอารมณ์มากเกินไป จนผู้อ่านรู้สึกตัวว่าไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะไต่ถาม จะรักจะโกรธรุนแรงถึงเพียงนั้น และทำให้เป็นจุดอ่อนของเรื่องไปเสียเลยหรือไม่
3. ผู้แต่งแสดงอารมณ์ขันในแง่ใดบ้าง อารมณ์ขันนั้นเป็นเรื่องของผู้แต่งคนเดียว หรือมีลักษณะเป็นส่วนรวมของคนทั่วไป ขบขันด้วยวิธีการใช้ถ้อยคำ หรือด้วยเหตุการณ์ชวนขัน

การใช้สัญลักษณ์ การใช้กลวิธี “โศกคล้อง” (Irony) และกลวิธีอื่น ๆ

1. มีการใช้สัญลักษณ์หรือไม่ในวรรณคดีเรื่องนี้ ถ้ามีสัญลักษณ์นั้นเป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งของการดำเนินเรื่อง หรือตลอดทั้งเรื่อง สัญลักษณ์นั้นมีส่วนเพิ่ม “ไฟ” หรือเสริมคุณค่าในทางด้านวรรณศิลป์ให้ดีเด่นขึ้น หรือมีบทบาทเข้มขันในเนื้อเรื่องเพียงใด
2. ในเรื่องมี “โศกคล้อง” คือควรจะเป็นอย่างหนึ่งแต่กลับกลายเป็นเสียอีกอย่างหนึ่งอย่างไม่คาดฝัน หรือไม่ ถ้ามี “โศกคล้อง” นี้ ทำให้เรื่องมีรสชาติ มีชีวิตชีวา หรือมีแง่คิดอย่างใดบ้าง

3. มีกลวิธีอื่นใดที่ผู้แต่งนำมาใช้บ้าง เช่น การเล่าย้อนคืน การสร้างความใคร่รู้ เพื่อประโยชน์อะไร และผู้แต่งใช้ได้ดีหรือไม่ (เช่น สร้างความเปลี่ยนแปลง ความหลากหลายไม่ซ้ำ) กลวิธีนั้นเพื่อคุณค่าด้านวรรณศิลป์ด้านใด

เรื่องเหนือวิสัย (Fantasy)

1. ในวรรณคดีเรื่องนี้มีเรื่องประเภทเหนือวิสัยหรือไม่ ถ้ามีเป็นเรื่องที่พอจะยอมรับว่าเป็นไปได้ในชีวิตจริงได้หรือไม่พอจะมีเหตุมีผลเพียงพอที่เราจะจินตนาการไปตาม หรือเกินจะยอมรับเชื่อได้

2. เรื่องเหนือวิสัยนี้แต่งขึ้นเพื่อให้เกิดความบันเทิง หรือความจริงไปตามเนื้อเรื่องเท่านั้นหรือว่าผู้แต่งพยายามจะแสดงสัจธรรมหรือความจริงข้อใดในชีวิตมนุษย์ (เช่น ความอยากมีอำนาจอย่างแรงกล้าทำให้อยากครอบครองโลก การกล่าวถึงการแข่งขันเป็นศัตรูกัน อย่างถึงที่สุดระหว่างประเทศให้มีเหตุการณ์ อาวุธ และแสดงอาณาภาพพิสดารต่าง ๆ หรือความแปลกพิสดารในด้านกายภาพต่าง ๆ แต่ยังคงมีลักษณะอันเป็นกิลเลส ดันหา อย่างมนุษย์-ธรรมดา หรืออาณาภาพสูงสุดที่หนีไม่พ้นกฎแห่งอนิจจัง เป็นต้น)

ผู้เล่าเรื่องและทัศนระของผู้เล่า

1. วรรณคดีเรื่องนี้ ใช้ผู้ใดเป็นผู้เล่าเรื่อง ใช้ผู้เล่าเป็นแบบเดี่ยวตลอดทั้งเรื่อง หรือมีกลวิธีอื่น ๆ เปลี่ยนไป ถ้ามีการเปลี่ยนตัวผู้เล่า ผู้แต่งทำได้แนบเนียนเหมาะสมหรือไม่

2. การที่ผู้แต่งเลือกตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่า หรือเป็นผู้เล่าเสียเองนั้น ได้ประโยชน์อย่างไรบ้าง เป็นเงื่อนไขที่ผู้แต่งตั้งใจจะเกี่ยวโยงไปถึงจุดมุ่งหมายของเรื่องหรือไม่

3. ถ้าใช้ตัวละครตัวใดเป็นผู้เล่าเรื่อง ตัวละครตัวนั้นอยู่ในสถานการณ์ที่กว้างขวาง พอจะเห็นจะรู้จะเข้าใจ หรือจะตีความเหตุการณ์และเข้าใจตัวละครอื่น ๆ ได้หรือไม่

4. ผู้แต่งใช้วิธีเลือกผู้เล่าเรื่องด้วยเจตนาจะเปิดเผยเล่าเรื่อง หรือมีกลวิธีสร้างความเคลือบคลุมเอาไว้ก่อน หรือผู้แต่งใช้กลวิธีไม่ยอมให้ตัวละครเอกทราบเรื่องสำคัญตามเนื้อเรื่อง โดยจงใจให้พลาดช่าวนั้นหรือบางทีไม่ยอมให้ตัวละครที่รู้เรื่องสำคัญพูดหรือแจ้งข้อเท็จจริง กลวิธีเหล่านี้ทำได้สำเร็จเพียงไร (ถ้าไม่มีฝีมือในการใช้กลวิธีเหล่านี้จะทำให้เกิดความรู้สึกว่าไม่สมเหตุสมผล และแลเห็นเจตนาของผู้แต่งขัดแย้งเกินไปว่าต้องการ “แต่งตามใจชอบ” มากเกินไป และมักทำให้ผู้อ่านหงุดหงิดรำคาญใจมากกว่าบันเทิง)

คำถามทั่วไป

1. เรื่องนี้มีความน่าสนใจเน้นหนักที่ไหน ที่โครงเรื่อง ที่ตัวละคร สวรรค์ของเรื่อง หรือส่วนอื่นใดในเรื่องนี้
2. สถานที่และเวลาที่เป็นไปตามเนื้อเรื่องนั้นอำนวยความสะดวกอะไรให้แก่การดำเนินเรื่องบ้าง จากหรือสถานที่และเวลานี้มีลักษณะจำเป็นเจาะจงเฉพาะเรื่อง หรือว่าเรื่องนี้เกิดขึ้นที่ไหนก็ได้ผลเหมือน ๆ กัน
3. ลักษณะเฉพาะตัวของท่วงทำนองแสดงออกของผู้แต่ง หรือสไตล์ของผู้แต่ง มีในด้านใดบ้างที่เห็นได้ชัดเพียงพอ เหมาะสมกับบรรพบุรุษชาติของเนื้อเรื่อง หรือไม่
4. ชื่อเรื่องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องหรือไม่อย่างไร ชื่อเรื่องชวนให้ผู้อ่านคิดอย่างไร
5. แต่ละส่วนแต่ละภาคของเรื่องนี้ประสมประสานและสืบเนื่องกันเพื่อจะนำเข้าสู่ความมุ่งหมายใหญ่ของเรื่องหรือไม่ มีส่วนใดที่นอกเรื่องออกไป (เหลือเกินออกไปไม่จำเป็นต่อการดำเนินเรื่อง—ไม่มีก็ไม่เสียเรื่อง) หรือมีส่วนใดไม่เหมาะสม
6. ท่านจับได้ว่าจุดมุ่งหมายสำคัญอันเป็นศูนย์กลางของเรื่องคืออะไร ผู้แต่งแสดงให้ประจักษ์ได้ดีสมปรารถนาหรือไม่
7. เรื่องนี้เป็นวรรณคดีที่อ่านเพื่อความเพลิดเพลินสนุกสนานไปกระนั้น ๆ หรือไม่ มีอะไรลึกซึ้ง ไม่มีอะไรต้องตีความ หรือวิเคราะห์อธิบาย หรือไม่มีอะไรเด่นและงดงามประทับใจชวนให้คิดโดยเฉพาะในเรื่องชีวิตมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ หรือว่าเป็นไปโดยนัยตรงกันข้าม ในเรื่องใด
8. ถ้าท่านอ่านวรรณคดีเรื่องนี้ซ้ำ ได้ผลอย่างไร พอใจมากขึ้นหรือว่าคลายความน่าสนใจไปเสียแล้ว (หรือหมดไปเสียเลย)